

EL PAPER DE CÀRITAS AL SI D'UNA ESGLÉSIA EVANGELITZADORA

Per Càritas Diocesana de Mallorca

1. Plantejament del tema

És un orgull per a Càritas Mallorca que la direcció de la revista *Comunicació* ens convidi a aportar, en un article escrit a batec dels quatre cors que componen el logotip de Càritas, reflexió i experiència nascudes del quefer diari de compromís transformador d'una societat en vistes a una implementació de la justícia com a imperatiu evangèlic i essència eclesial de la caritat.

En el Primer Pla Estratègic de Càritas Mallorca (2009-2013) es defineix la missió de Càritas Diocesana de Mallorca com el mandat de promoure, orientar i coordinar l'acció de la caritat i la justícia social de l'Església de Mallorca, tenint una especial dedicació a l'atenció de les persones més vulnerables, empobrides i excloses. I afegeix a continuació, com a concreció del tema que en aquest article volem explicitar, que aquest servei neix de la fidelitat a l'Evangelí de Jesús i vol respondre als reptes que planteja la nostra societat. I és més endavant quan incideix en la dimensió evangelitzadora de la caritat des del cor de la comunitat diocesana feta cors de grups parroquials o arxiprestals d'acció social compromesos des de la fe en aquesta tasca: "Càritas, des de la seva pròpia dimensió eclesial i conscient del mandat apostòlic de la comunicació de béns materials i relacionals entre totes les persones, vehicula una dimensió de servei de l'Església de Mallorca, compromentent a la

mateixa Església en el compliment dels deures d'universalització de la justícia. Així doncs, l'acció social de Càritas serà memòria permanent de la caritat en el quefer pastoral dels arxiprestats i parròquies i d'altres moviments eclesials.”¹

I és que sense la consciència d'eclesialitat, Càritas no tendria sentit de ser ni fer. Quan l'any 2011 Càritas Mallorca va celebrar el cinquantenari de la seva erecció va voler fer patent els seus anys de compromís eclesial en nom de la comunitat diocesana i de compromís social a favor de la societat mallorquina i tots els seus ciutadans. L'historiador Pere Fullana ho expressava molt gràficament en un llibre titulat *Una llarga història de servei. Càritas Mallorca 1961-2011* quan escrivia: “Aquest llibre vol reflectir els grans trets d'una llarga història de servei. Respon al desig de Càritas Mallorca de fer un balanç dels seus cinquanta anys d'història. És a dir, una mirada en el temps, feta des del 2011, com a memòria i reconeixement a una trajectòria, a un estil i a un projecte evangèlic protagonitzat per diverses generacions de cristians illencs que han construït aquest univers d'entrega, de treball i d'acompanyament als més necessitats, inspirats sempre per l'esperit de Jesús, seguint la doctrina social de l'Església i els signes de la història.”²

Vet aquí, doncs, com Càritas Mallorca, amb el testimoniatge expressat en el seu Pla Estratègic d'aquests darrers temps, així com el bagatge històric de més de cinquanta anys d'organització al servei dels més desfavorits, ha tengut i té més que clar que el ser i fer d'una Església anunciadora de la Bona Nova no s'es realitza només a través de paraules explícites, sinó també amb gestos de caritat i compromisos de transformació social. I moltes d'aquestes accions de servei fraternal són conseqüència d'una fe celebrada i pregada al si de senzilles i esforçades comunitats cristianes.

1 Pla Estratègic de Càritas Mallorca 2009-2013, pàg. 5.

2 *Una llarga Història de Servei. Càritas Diocesana de Mallorca (1961-2011)*, pàg. 185.

2. Eco de les XVI Jornades de Teologia de la Caritat: la força evangelitzadora de la caritat

Des de molt de temps enrere, Càritas Espanyola ha tengut esment d'organitzar unes jornades de teologia de la caritat que en la seva essència volen ser dies de reflexió compartida entorn del mateix contingut teològic de l'exercici de la caritat al si de l'Església. Aquestes jornades sempre s'han caracteritzat per ser punta de llança en la reflexió compromesa d'una Església oberta als signes dels temps i fonamentada sobre l'evangeli de Jesús de Natzaret. Al llarg d'aquests anys la Confederació de Càritas ha cercat temes de reflexió i confrontació prou suggerents per crear espais on la riquesa teològica i l'experiència ampla del quefer diari en la recerca del treball per la justícia poguessin complementar-se en la creació d'un pensament sòlid i profund i projectar-se en accions conseqüents per tal de testimoniar amb gestos i fets el sentit de la reflexió i la inapel·lable necessitat d'una praxi compromesa.

Aquesta primavera passada, com en altres ocasions, Salamanca fou la seu de les XVI Jornades de Teologia sobre la Caritat i el lema que encapçalava tot el treball era "*La força evangelitzadora de la Caritat*". Què millor, doncs, que fer-nos eco d'aquestes jornades per poder explicitar amb lletra clara i ferma la demanda rebuda des de *Comunicació*?

La revista de teologia i pastoral de la caritat que publica Càritas Espanyola, *Corintios XIII*,³ en el darrer número conté totes les aportacions fetes a les Jornades, des de les quatre ponències que foren el pal de paller d'aquells dies de primavera fins a la taula de comunicacions i de testimonis que complementaren de manera admirable i aclaridora el contingut teòric passat pel sedàs de l'experiència pròpia. Hi hagué participació de Càritas Mallorca amb la presència, com a moderadora de la Taula de Comunicacions, de Margalida Maria Riutort, aleshores secretària general de Càritas diocesana i avui directora, i la comunicació del

³ *Corintios XIII* Julio-Septiembre 2013 / núm. 147.

P. Llorenç Fernández CO titulada “Me siento evangelizador en el servicio de la caridad: experiencias en la comunidad parroquial de San Pablo”.

Al llarg de les Jornades es féu present en distints moments de les ponències així com de les comunicacions i els testimonis, l’aportació de Càritas Internationalis al Sínode dels Bisbes sobre la nova Evangelització de l’any 2012 titulada “*L’acció caritativa i social de l’Església, dimensió constitutiva de la nova evangelització*”, volent expressar que el testimoni de la caritat de Crist mitjançant obres de justícia, pau i desenvolupament forma part de la nova evangelització. En aquest document, i més en concret, es denunciaven algunes claus mal enteses i que es donen també sovint entre nosaltres a l’hora d’entendre l’acció social com un apèndix a l’acció de l’Església més catequètica i sacramental. Així es denunciava que l’exercici de la caritat no és ni considerat ni valorat suficientment com un element constitutiu de l’evangelització. També es denunciava el fet que no es doni a la caritat la centralitat que ha de tenir en l’evangelització ni tampoc que es consideri l’exercici organitzat de la caritat com un cau privilegiat de l’evangelització enmig d’una cultura secularitzada i on estan presents els allunyats de la fe. No és bo que, parlant de nova evangelització, es deixi de parlar de la realitat social de la pobresa i de les causes que la generen així com tampoc no és raonable ni teològicament acceptable que es deixi de prestar atenció a tres elements importants de l’exercici de la caritat: l’animació de la caritat enmig de la comunitat cristiana; la importància eclesial de l’exercici organitzat de la caritat, i aquí hi ha el paper de les Càritas en la seva dimensió internacional, diocesana i parroquial; i el testimoni evangelitzador dels que dediquen la seva vida al servei dels pobres, ja sia des del seu exercici de voluntariat com també des de la seva professionalitat tècnica. Finalment i emprant el llenguatge mateix adoptat per textos oficials de l’Església en relació amb la nova evangelització no convé que en els “patís dels gentils” o en el “deserts culturals” la Paraula sigui només audible sinó també curativa, és a dir, no es tracta només d’anunciar, proclamar i celebrar la Bona Nova de

l'amor de Déu, sinó que cal testimoniar-la curant les nafres dels més sofrents.

Quines són les propostes que es poden extreure de les Jornades de Teologia sobre la Caritat i expliciten *la força evangelitzadora de la caritat*? Vet aquí l'enunciat i la descripció d'algunes que creiem des de Càritas Mallorca essencials:

1a. L'acció sociocaritativa de l'Església és una dimensió constitutiva de l'evangelització. No hi ha proclamació de l'Evangelí sense una mà de Càritas que sigui estaló a l'anunci de la Bona Nova. No hi pot haver, per tant, comunitat cristiana sense una acció, més o manco organitzada, de la caritat. És plaent veure que a la majoria de parròquies de la nostra Església local de Mallorca, hi ha persones o grups constituïts que vetllen per fer present el compromís de treball per la justícia des de l'atenció i acollida a les persones en situació de més necessitat.

2a. Cal subratllar la centralitat de la diaconia com a manera privilegiada d'evangelitzar. Creiem que el contingut del servei gratuït, fet amb cor i als darrers, per tal de restaurar la dignitat de la persona més desconsiderada, és en si mateix portaestendard de l'acció evangelitzadora. Així com Jesús curava més enllà d'una proclamació explícita del Regne, el Regne era ja la mateixa acció curativa del germà necessitat.

3a. Cal apostar per una eclesiologia de la caritat que evangelitza des de i en la dimensió social. Si l'Església és assemblea reunida en comunitat, conté en si mateixa la dimensió social: en ella i entorn d'ella hi ha persones que es poden trobar experimentant la pobresa que els fa dèbils i vulnerables. Serà des d'aquesta mateixa dimensió social des d'on s'ha de treballar el ser Església de Jesús i serà en el compromís social on es mostrarà que el Regne de Jesús ja hi és present.

4a. S'ha de donar molta d'importància a l'exercici organitzat de la caritat per tal que s'expliciti el testimoni evangelitzador

de l'Església. Per això va néixer Càritas com una organització d'avui al si de l'Església, adaptant-se a les demandes precises de cada moment. Avui la tècnica i la ciència social es posen també dins Càritas Mallorca al servei de la persona i exercitant-lo amb professionalitat també es fa anunci d'un compromís fraternal, encàrrec de Jesús als seus deixebles d'ahir i d'avui.

5a. S'han de valorar com a agents d'evangelització els qui exerceixen el servei de la caritat a l'Església. No sols els catequistes són agents evangelitzadors, també els agents de Càritas que exerciten dia a dia el treball social fet amb responsabilitat i entrega, des de la gratuïtat del voluntariat o des de la mateixa professionalitat tècnica o des de l'exercici ministerial corresponent, constitueixen el col·lectiu eclesial que explicita la dimensió evangelitzadora de la caritat.

6a. S'ha d'animar a viure una espiritualitat de la caritat en clau evangelitzadora. Per això a Càritas Mallorca diem que hi ha exercici organitzat de la caritat perquè hi ha pobres i perquè hem estat ungit per l'Esperit per donar la bona nova als pobres. És el mateix Esperit, que va ungir Jesús per enviar-lo a anunciar l'Evangeli als pobres, el qui condueix els seus deixebles vers la missió de continuar l'obra salvadora entre els més abandonats.

7a. El servei de la caritat ha de ser el motor de la missió i el seu signe de credibilitat. Davant una persona necessitada d'ajuda material i psicològica, ens mourem en la immediatesa per reconèixer-la en la seva dignitat de fill de Déu i mirarem d'atendre'l en la seva necessitat, serà llavors quan farem creïble que resar el Parnostre té sentit i és conseqüència del deure en el servei de la caritat.

3. El procés Assembleari de Càritas Mallorca i el compromís transformador des de l'Evangeli

Celebrats els 50 anys de Càritas Mallorca, des de la mateixa institució ens proposarem un temps de reflexió i discerniment per afrontar millor els reptes dels nous temps sobrevinguts amb la

crisi econòmica i social, feta crònica i profunda, i una Església de Mallorca amb el canvi de Bisbe al seu capdavant i atalaiant nous horitzons i desafiaments pastorals.

Es volia començar un temps d'aprofundiment i de recerca de la pròpia essencialitat i això suposava posar el gran col·lectiu d'agents de Càritas en peu de reflexió, debat i consens. Fou a inicis del curs passat quan es va posar en marxa l'anomenat Procés Assembleari 2012-2013 de Càritas Mallorca. Volíem que fos el cos de la mateixa assemblea dels agents de Càritas el que marcàs el contingut i la forma de dur a terme aquest aprofundiment i recerca. Per altra banda, érem conscients que la celebració d'una assemblea era insuficient per poder afrontar les metes proposades, i fou llavors quan pensàrem que més que una assemblea es tractava de tot un procés assembleari. I es posà en marxa a la recerca d'un lema que fou tan clar com exigent i ens diguérem: *facem que el procés sigui per a Càritas Mallorca un compromís transformador.*

Al llarg d'un any, d'octubre a octubre, s'han treballat tres grans temes: la identitat de Càritas Mallorca, l'espiritualitat a Càritas en vistes a la missió i la nova organització per un treball més coherent, integrat i corresponsable. Des del veure volíem retrobar l'essencialitat de Càritas, amb un jutjar més adequat volíem recuperar l'espiritualitat de la caritat i des de la voluntat d'actuar ens plantejàvem una renovada organització.

Han estat més de 450 els agents de Càritas que d'una manera o altra han participat al llarg d'aquests mesos: qüestionaris treballats per grups parroquials, arxiprestals o constituïts a propòsit del procés, jornades il·luminadores de l'essència i de l'entorn de Càritas, documentació complementària per a reflexionar..., han suposat hores de treball personal, jornades de convivència i diàleg i debat en grup.

S'ha arribat a un *Document de treball sobre el Qüestionari Tres*,⁴ que marca principis de fonamentació, objectius de proposta i línies

⁴ Document de treball sobre les respostes dels participants al Qüestionari 3, pàg. 1-6.

d'actuació. I és des d'aquest document que volem extreure el que és més explícit quant a la fonamentació del quefer de Càritas dins una Església que vol ser evangelitzadora.

1. A l'apartat on es planteja l'anàlisi de la realitat, s'especifica que els diversos agents de Càritas han de ser capaços de fer una lectura creient i evangèlica de la realitat compartida des de la mateixa comunitat per tal que aquesta anàlisi proporcioni exigència de coherència en el ser de la comunitat i exigència de treball conseqüent en el dia a dia. Evidentment aquesta anàlisi demandarà unes accions significatives a prioritzar. I la primera acció fa referència a la centralitat de la persona, fonamentada en el mateix Evangeli, tal com el Model d'Acció Social de Càritas⁵ ens proposa quan diu que “la persona, en tant que posseïdora de la màxima dignitat possible, en tant que ésser integral i social i en procés de fer-se en la societat i de fer societat, esdevé eix i centre fonamental de la nostra acció”. A més de donar relleu a la persona, una altra acció a prioritzar és la d'incrementar al si de la comunitat cristiana la coordinació en el treball tant a nivell intern de la mateixa comunitat com amb elements externs per tal de mostrar el sentit comunitari de la coparticipació com a vertader valor evangèlic.
2. A l'apartat sobre les persones ateses per Càritas sorgeix de bell nou el sentit més genuí de la persona humana com a receptora d'empatia, de respecte, d'escolta activa i de constància per part dels agents de Càritas que acullen, atenen i acompanyen. Aquestes qualitats consensuades com a qualitats del bon artesà tenen tot un contingut evangèlic que la pràctica d'aquelles fa que sia evangelitzadora. Planes i planes dels evangelis estan plenes de gestos de Jesús mesells d'empatia cap als petits, de respecte vers tothom, d'escolta activa als més sofrents, de constància en la denúncia de la injustícia. La praxi diària d'aquestes qualitats donarà el to evangelitzador d'una acció abeurada en el mateix missatge de Jesús. I és

⁵ Model d'Acció Social. Càritas Espanyola. Apartat 1, núm. 1.

aquí on els agents proposen com a praxis concretes l'actitud d'igualtat com a reconeixement de la dignitat de l'interlocutor i la gratuïtat i eficiència de l'encontre. La majoria d'agents insisteixen a prendre temps suficient per escoltar, per aprendre de l'altre i donar continuïtat a un acompanyament mutu. Per a les persones ateses, trobar-se amb interlocutors que practiquen aquestes actituds des del nom de Càritas no és rebre un missatge profundament evangelitzador?

3. A l'apartat en relació amb els agents es planteja el tema de la formació i se'ls demana un llistat de temes per al propi aprofundiment personal i per a l'exercici més adequat de l'acció caritativa. I és aquí on es pot destacar que entre altres temes de formació que fan referència al treball diari o al coneixement de l'entorn, alguns destaquen pel seu component específicament evangelitzador: així es demana més coneixement de la doctrina social de l'Església, l'aprenentatge de la fe com a itinerari personal i compartit en comunitat, l'aprofundiment en el coneixement de l'Evangelí i la nova aposta eclesial i evangelitzadora del Papa Francesc. Tota aquesta temàtica proposada fa caure en el compte que Càritas en l'apartat de formació no pot deixar de banda alguns temes de to expressament evangelitzador.
4. El document de treball al seu apartat quart fa referència a Càritas com a element constitutiu de la comunitat cristiana i aquí sí que es formulen propostes molt concretes per fer explícit el significat de la dimensió caritativa de l'Església. Algunes de les propostes van en el sentit de referència a la mateixa vida parroquial, on es demana que el grup de Càritas es faci present i pugui dir una paraula en les celebracions litúrgiques d'alguns temps especials com Nadal i Pasqua, així com la presència propositiva del grup d'acció social amb el grup de catequistes i al si del consell parroquial. També insisteixen els agents que l'acció caritativa de la comunitat parroquial ha de poder ser donada a conèixer a través de mitjans senzills però valorats, com un full parroquial o una revista del poble,

enfortint mitjans evangelitzadors. I en referència a la projecció de la vida parroquial vers l'exterior proposen afavorir espais on es comparteixin criteris i accions de tipus social i on cada entitat des del seu carisma pugui sensibilitzar la ciutadania del quefer a favor dels més apreciats des de l'evangeli de Jesús: els pobres. Finalment el testimoni coherent i responsable de la comunitat en l'ajuda oferta als més necessitats es considera una acció molt important a dur a terme.

5. El darrer apartat del document citat fa referència a la relació de Càritas amb la societat i aquí és on es destaca la força de la significació de la paraula Càritas que com a organització eclesial és prou valorada per la ciutadania i l'opinió pública. Els agents valoren molt positivament i com a impacte evangelitzador que Càritas Mallorca sigui tractada amb reconeixement i respecte per la majoria de mitjans de comunicació pel seu compromís i la seva fiabilitat. I a l'hora de prioritzar accions públiques per dur a terme des de Càritas, la majoria d'agents es decanten per fer una denúncia coherent, valenta, sincera i permanent davant polítiques concretes o accions de la mateixa Església que no estan d'acord amb els valors evangèlics. Testimoniar la dimensió creient, fent Regne de Déu en accions de justícia, de solidaritat, de comunicació de béns, és també una proposta d'acció pública per part de Càritas per tal de mostrar el rostre evangelitzador de l'Església.

El treball que queda a fer per aquest curs és elaborar un nou Pla Estratègic 2014-2018 a partir de tota la reflexió feta amb el Procés Assembleari i també tenint en compte una avaluació del pla que acaba. Sens dubte que amb la participació de moltes persones de Càritas, com voluntaris, professionals contractats, preveres i altres agents de pastoral, elaborarem un pla estratègic que respongui en el moment present al repte evangelitzador que l'Església ha d'afrontar.

4. Conclusió: l'eclesialitat de Càritas Mallorca a la llum del Papa Francesc

Per a Càritas Mallorca aquests primers mesos de pontificat del Papa Francesc ens han suposat una alenada d'aire fresc i innovador en la incidència de la dimensió social i caritativa de l'Església des de la seva proclama evangelitzadora. Voldríem destacar de les diverses intervencions i els gestos del Papa Francesc algunes pautes que ens poden ajudar a una acció més compromesa en la transformació de la societat a favor de la justícia i la solidaritat a partir del missatge evangèlic de Jesús.

Quan el mes de maig, amb motiu de la festa del Corpus, Càritas Mallorca publicà la seva *Memòria 2012 Compromís transformador*, a la contraportada vàrem creure oportú donar a conèixer una de les primeres intervencions clares i lúcides del seu pontificat sobre el quefer caritatiu de l'Església. Aquestes són les paraules del Papa Francesc que transcrivíem: *“Custodiar tota la creació, la bellesa de la Creació és custodiar la gent, preocupar-se per tots, per cadascú, amb amor, especialment pels infants, els ancians, els pobres, els qui són més fràgils i que sovint es queden a la perifèria del nostre cor... Francesc d'Assís és l'home de la pobresa, l'home de la pau, l'home que estima i custòdia la Creació... És l'home que ens dóna aquest esperit de pau, l'home pobre... Ah, com voldria una Església pobra i per als pobres!”*⁶

L'aposta del Papa Francesc per una Església pobra i per als pobres, la seva primera celebració del Dijous Sant a una presó per joves a Roma, el seu primer viatge anant a Lampedusa i afrontant amb energia el drama de la immigració, les seves intervencions a favor de la pau a Síria, les seves advertències contra la vanitat i la cobdícia al si de la mateixa Església, el seu estil personal tan senzill utilitzant automòbils de baixa gamma o vivint a la Residència de Santa Marta..., estan fent de la proposta evangèlica de la sobrietat i del compromís social un valor en alça.

⁶ MEMÒRIA 2012 Compromís transformador. Càritas Mallorca.

Les seves paraules i els seus gestos estan ajudant que molts catòlics tinguin avui especialment presents els pobres, la solidaritat i les perifèries; així es com ho destaca el prevere Dwight Longenecker en un article sobre la pobresa i els catòlics: “El Papa Francesc es pren seriosament el seu vot jesuïta de pobresa i el seu nom pres de Sant Francesc, que estimava la ‘Dama Pobresa’. L’opció del Papa per la pobresa no és un amor al sacrifici en si mateix ni una obsessió per l’austeritat, sinó més aviat un desvestir-se interior per posar Déu i els altres en el centre de la pròpia vida. El darrer gest que es pot destacar del Papa ha estat separar de la seva diòcesi el bisbe de Limburg (Alemanya) al llarg d’una investigació per un desemborsament de 31 milions d’euros de la diòcesi per a la reconstrucció de la seva residència.”

També el Papa Francesc ha parlat de Càritas i a Càritas, i les seves paraules ressonen al si de la gran família de Càritas Mallorca com una veu de presa de consciència de cada un dels seus agents a fer de Càritas un gresol eclesial que evangelitzi per la seva acció i la seva identitat. En la recepció que el Papa féu al Comitè Executiu de Càritas Internationalis, el 16 de maig, amb el seu President i Arquebisbe de Tegucigalpa al front, els deia: *“Tenguin esperança mirant el futur. Perquè quan miram només enrere sempre quedam empresonats per la dificultat de les tribulacions, els problemes i tot el que ens fa sofrir. Gràcies per tot el que fan. Institucionalment Càritas és part essencial de l’Església. Una Església sense Càritas no existeix. I Càritas es la institució de l’amor de l’Església. L’Església es fa institució en Càritas. Per això Càritas té una doble dimensió: una dimensió d’acció social i una dimensió mística, és a dir, present en el cor de l’Església. Per tot això Càritas és la carícia de l’Església al seu poble. La carícia de la Mare Església als seus fills, la tendresa, la proximitat. En aquest sentit, vull dir-los que els agents de Càritas són els testimonis primaris i institucionalitzats de l’amor de l’Església”*.⁷

Quan Càritas Mallorca treballa està fent Església diocesana al bell mig de la nostra societat, per tant el missatge evangelitzador de

⁷ <http://www.aciprensa.com/noticias/papa-francisco-caritas>.

Càritas està present en cada una de les seves accions de servei a favor de les persones més desemparades i necessitades de consol, d'escolta, de tendresa, d'acompanyament.

Per tot això, i tal com el títol d'aquest article per a *Comunicació* expressa “*EL PAPER DE CÀRITAS AL SI D'UNA ESGLÉSIA EVANGELITZADORA*”, la gran família de Càritas Mallorca vol ser un element essencial de l'Església de Mallorca que amb la seva acció social i mística pròpies comunica la Bona Nova de Jesús, curant les ferides dels més sofrents de la nostra societat.